

The Ukraine

Про книгу

У тексті The Ukraine зумисне порушено кордон між художнім і документальним: одні його частини буквально відтворюють реальність, інші є витвором уяви. Фрагменти The Ukraine пов'язані дотично, як у пазлі, - а з їхньої сукупності рельєфно виринають обриси України початку двадцять першого століття.

Ремондас Гаспа © артсід

Артем Чапай пише різну прозу: від фото-реалістичної до фантастичної, від споглядальної до пригодницької, від репортажів про війну до «Тата в декреті». Багато їздить Україною – неодноразово в ті самі місця, використовуючи будь-які приводи й можливості.

«...Вона цитувала свого улюбленого поета: "Я люблю цю країну навіть без кокаїну". Я прозаїчно додавав: "І без антидепресантів". Вона тоді саме кинула приймати антидепресанти: казала, що від них набирає вагу – єдина дріб'язковість, яку я за нею помітив за всі ці роки. А тепер вона мені завжди згадується разом із віршем мого улюбленого поета: *She was a middle class girl...* Вона кілька років прожила у США: туди виїхав на заробітки її батько, потім викликав і її. Там вона закінчила університет, вийшла заміж і швидко розлучилася. Минуло, до якого я ревнував її, й тому ми говорили про нього мало. Раз вона розповіла, як там друзі, та й навіть колишній чоловік, називали її країну *The Ukraine*. Із артиклем. Навіть коли знали, що англійською правильним вважається просто *Ukraine*, було помітно, як язик їхній ніби сам повертається вимовити "the". Чому, питала вона. Раз колишній чоловік замислився і припустив: "I think, it's the U sound". Просто звук: the USA, the UK, the Ukraine. Ми з нею посміялись, але відтоді стали помічати й одне одному вказувати ситуації чи явища, коли правильно сказати саме "the Ukraine": бо ж є *Ukraine* як така, а є і справді the Ukraine – "ось-Україна". Український Dasein».

ISBN 978-617-614-218-8

9 786176 142188

Артем Чапай

THE UKRAINE

THE UKRAINE

Артем Чапай

Артем Чапай

The Ukraine

Третє видання

УДК 82-3
Ч 19

Чапай Артем

The Ukraine / Артем Чапай. – Чернівці : Книги – XXI, 2022. – 240 с.

ISBN 978-617-614-218-8

У тексті *The Ukraine* зумисне порушено кордон між художнім і документальним: одні його частини буквально відтворюють реальність, інші є витвором уяви. Чи кожен читач зрозуміє, які з них які? І чи має це значення? Зрештою, художній твір буває правдоподібніший за абсурдну дійсність. Фрагменти *The Ukraine* пов'язані дотично, як у пазлі, – а з їхньої сукупності рельєфно виринають обриси України початку двадцять першого століття. Чи *the* України, як іронізують герої.

В оформленні обкладинки з люб'язної згоди автора використано фотографію Святослава Хоменка.

Усі права застережено. Відтворювати будь-яку частину цього видання в будь-якій формі та в будь-який спосіб, зокрема електронно, без письмової згоди правовласників заборонено.

ISBN 978-617-614-218-8

© Книги – XXI, 2022
© Артем Чапай, 2018, *текст*
© Анна Стьопіна, 2018, *обкладинка*

Зміст

Пан Іван і три ведмеді	7
Синок, пожалуста!	15
Римма Григорівна прагне спілкування.	24
Перший.	36
Вибачайте, що так.	55
Ріелтор-паразит.	64
Это моё жильё!	71
Відчуй себе унікальним	79
По одній душі в кожній хаті	90
Тіки не ржи	97
Непошлий дух провінції	107
Базар never sleeps	114
Просто платіть податки	124
Весілля з посагом	128
Два Антони	136
Хибні засновки	140
Зцілення	145
Рулюй.	150
Бережи себе, братику.	157
Ти що, з Луни звалився?	162
Чмо середньостатистичне	173
Донька ще не розуміє	189
Вундеркінд в інтер'єрі	196
Мармелад	202
Свободу Папуа!	216
The Ukraine	226

Пан Іван і три ведмеді

*Мабуть, на основі
реальних подій*

Він стояв на верхівці білої гори й дивився в наш бік. Сонце та сніг сліпили нас. На тлі синього-пресинього неба, нерухома, різко виділялася його темна постать.

– Як індіанець, – повернувся до мене Володя, рипнувши снігом.

Ми скинули рюкзаки у сніг біля стежки й сіли на них відпочити. Йти доводилося по протоптаному, слід у слід. Це втомлювало. Провалюватися по коліна у сніг втомлювало ще більше.

– Ага, так пильно дивиться... – сказав я, мружачись на постать на вершині.

– ...а потім влучно стріляє, – засміявся Тарас, підійшовши до нас.

Ми з Володею теж посміялися.

Постать відірвалася від синього неба і стала швидко наближатися білим схилом гори. Жоден індіанець у преріях не спустився б на коні так швидко, як цей чоловік на

лижах. Із тихим шурхотом, не піднявши ані крихти снігу, перед нами плавно зупинився пан Іван.

– Добрий день! – Володя гукнув, ще поки чоловік пригальмовував.

– Слава Іссу, – запопадливо сказав по-місцевому я.

– Ви куди, хлопці? – запитав пан Іван.

Його очі й голос виявились лагідними. Обличчя засмагло і вкрите зморшками. Зуби погані, зате тіло міцне.

– Куди дійдемо, – відповів йому Тарас. – Може, на Шешул. Може, на Петрос.

– На Петрос нині не зійдете, – попередив пан Іван.

– А вночі холодно буде? – запитав Володя.

– А я знаю? – чесно знизав плечима пан Іван.

– Ну Ви ж місцевий, – сказав я.

– І шо? Я шо, синоптик?

– Це Ви на біостаціонарі працюєте? – спитав Володя.

– Та.

– А що за стаціонар? – запитав Тарас.

– Та влітку студенти зі Львова приїжджають. Тут же заповідник. Рослинки вивчають, метеликів, – усміхнувся пан Іван.

– А взимку Ви охороняєте?

– Ну та. Щоб ніхто не попалиу, чи не розібрау. І біостаціонар, і полонину.

– Ви самі з Квасів?

– Ну та.

Рипаючи снігом, по слідах підходили решта з нашої групи. Скидали рюкзаки, які хрумко втискалися у сніг, та сідали зверху. Від усіх нас парувало. Вдень стало тепліше, ніж обіцяв прогноз. Ми впріли.

– Ух ти! – показав на лижі чоловіка Максим. – Це Ви самі робили кріплення?

– Ну та, – з тихою гордістю відповів пан Іван. – Підігнау під берци. Бо спеціальних черевикіу не маю.

– А якщо падаєте, вони відстібаються? – уточнив Максим. А потім додумав: – Чи Ви не?..

– Я не падаю, – спокійно підтвердив пан Іван. – Мені вже майже п'ятдесят шість, – пояснив він.

– Ого!

– Ну та. Мого віку вже ніхто в селі на лижах не їзди. А я люблю. Я тут від див'яности працюю. Хіба б я працював, якби не любив гори? У мене і в селі роботи багато.

Наша група довго сперечалася, йти далі чи ночувати в колибах на полонині, поруч із біостаціонаром. Питали поради у пана Івана. Той запропонував поспати в теплі у нього. Що, всім дванадцятьом? Нам ніяково. Хоча для багатьох і спокуса.

– Та йдемо далі! – Тарас уже трохи дратувався. – Тільки середина дня. Чого тут кукувать?

Пан Іван довго слухав. До нього апелювали. Він не намагався ні до чого схилити, не ставав ні на чий бік. Раптом йому набридло – він однією фразою попрощався і за секунду був далеко, спускаючись на лижах до дерев'яної будівлі стаціонару.

Ми таки пішли далі. Вночі було мінус двадцять. Наступного ранку здійнявся вітер, і п'ятеро з нас одразу пішли вниз, у село. Семеро піднялися на хребет. Вітер здував із гребеня й кидав нам в обличчя шматки злежаного льодоснігу. Відкриті сантиметри шкіри різало ножами. В якусь мить я відчув, що зараз око витече по щоці.

Я був серед чотирьох, які здались і спустилися з хребта. На Шешул піднялися тільки троє. Ми домовилися зустрітися з ними біля стаціонару пана Івана.

Учотирьох спускалися назад, по яйця в'язнучи в пухкому снігу. Пробували з'їжджати схилом на дупах, але провалювалися. Нарешті доповзли до вчорашньої, нами ж

і протоптаної, стежки. Впріли, ледь не біжучи по своїх слідах назад.

Пан Іван побачив нас на спуску й почав підніматися назустріч.

– Ми до вас! – одразу крикнув я. Без церемоній.

– Змерзли? – пан Іван зрадів нам. – Я ж казав, треба було ночувати у мене, як люди.

– Але ж нам хотілося гір, – заперечив Володя.

– І отримали по саме нікуди, – додав я.

– Ходімо в хату, – пан Іван розвернувся й махнув рукою, щоб ми йшли слідом.

– А зараз буде моя улюблена частина всіх поїздок, – прошепотів я до Володі.

Так і сталося.

Тарас і решта спустилися з гори якраз на **Епос Про Ведмедя**. Пан Іван дав усім солодкого чаю й наполіг на борщі:

– Все одно завтра викину, як не з'їсте.

Ми зігрівалися плечима від печі та животами від борщу. Сміялися від радості: не треба більше мерзнути. Розпитували про життя на полонині взимку.

– А ведмедів тут нема? – картинно розширив очі Тарас.

– Як нема! – здивувався запитанню пан Іван. – Є.

– Але взимку сплять?

– Ну та. Проте, буває, прокидаються, – так почалась **Історія Перша**: – Якось Ведмідь прокинувся.

– Ведмідь прокинувся і був голодний. Пішов у село. Роздер вівцю. Тоді роздер іншу. Й почав ходити. То корову вб'є, то навіть собаку. Люди порадилися і постановили його вбити.

– А хіба можна?

– Такого можна. Зібралися лісники й пішли шукати. А з них один дідок був – хитрий такий. Думає: я собі окремо піду. Нарвався на слід і баче – ведмідь у гору пішов. То дід і думає: ага, он ти! А я піду навкруг і піднімуся з іншого боку швидше за тебе.

– Нічо так дід! – захоплено сказав Володя.

Ми засміялись. А дідо таки встиг:

– Пішов він навколо. І от піднімаються вони на вершину гори – ведмідь з одного боку, дід з іншого. Дід перший піднявся, дивиться – ведмідь уже суне. Дід за рушницю і ведмедю в груди – бабах! Ведмідь поранений, але біжить на діда. А той уже не встигає ні перезарядити, нічо.

Пан Іван показав рукою, як дід панічно намагається великим пальцем звести курки рушниці.

– Ведмідь до діда – і по обличчю! Дід сахнувся, але ведмідь одним кігтем роздер йому щоку. Отак, зверху й донизу.

Пан Іван показав на собі, як ведмідь довжелезним кігтем дере людське обличчя, від скроні й аж до підборіддя. Ми не дихали.

– Але тут з діда впала шапка. Ведмідь подумав, що то шось тікає, відпустив діда – і давай униз по горі за шапкою!

– Оце повезло діду! – хихотнув Тарас.

– Поки ведмідь за шапкою, дід до рушниці. Перезарядив, а сам уже хитається... Ведмідь побачив, що то шапка, неживе, – і знов до діда. А той уже з обох стволів, ведмедю в груди – бабах! Ведмідь поранений, але й далі повзе до діда!

Пан Іван показав, як ведмідь тримається однією лапою за груди, а іншою тягнеться вперед.

– А дід уже... ну, зомлів. Упав. І там і лежить. Не може втекти. А ведмідь до нього суне.

Пан Іван замовк.

– І що?!!

– Ведмідь помер за два метри до діда. Так їх обох і знайшли лісники.

Ми всі шумно видихнули повітря, бо довго тамували подих.

– Епічно, – пробурмотів Тарас.

– Уфф, голлівуд, – погодився я.

А пан Іван закінчив:

– Діда зразу в Рахів у районну лікарню. Там йому операцію, переливання крові. Лічили його, лічили. Помер дід. Зараження крові.

– Тьху ти! Виходить, те, що ведмідь погнався за шапкою, дідові не допомгло?

Тарас почав був сміятись, але стримався.

Ми помовчали. Сьорбали солодкий чай.

– А шо, ведмеді часто взимку прокидаються? – спитав Тарас. – А то нам ше зараз у село спускатися.

– Не часто. Але буває. Зараз не, зараз багато снігу і мороз. А було раз, відлига... – так пан Іван почав **Історію Другу**.

– Ведмідь собі спав. Але потепліло, підтопило йому й натекло в барліг. Ну, вода його розбудила. Він устав і пішов бродити. Та й забив собі кабана.

– Свійського?

– Не, дикого. Ну і шо з'їв, то з'їв. А решту так, присипав снігом. Тим, шо не розтав іще. А тут лісник іде, дивиться – купа снігу, а там кров кругом!

– Ого!

– Ну та.

– Хитро ведмідь заховав...

– Ну, лісник розгортає палицею купу, баче – там кишки, шлунок, ну, печінка кабана. Йде до другої купи. Розгортає – а там шкура, кабаняча голова, ратиці.

– А м'ясо?

– Ну і м'ясо. Ведмідь наївся, решту заховав.

– На потім?

– Ну та. І от лісник заліз у ті купи, дивиться в них. А тоді піднімає голову – а за десять метрів, на горі, сидить Ведмідь і зверхи на него дивиси.

Тарас голосно зареготав. Я уявив, як ведмідь, схиливши голову набік і нічого не кажучи, уважно спостерігає за людиною, що бабрається в його їжі.

– Лісник зразу за рацію. Бо інші лісники були недалеко. І каже їм: тут Ведмідь. А головний лісник: не вбивати, відпустити! Вони знали, що то Вона. Бо були бачили, як вона ззаду пісяла.

– І що Вона?

– Пішла собі.

– Не зачепила?

– Та ведмідь людей не чіпає. Якщо на нього прямо не наскочиш.

– Але ж то його їжа! – сказав я. І заперечив себе: – Але ж лісник не їв.

Тарас зареготав:

– Ото якби заліз у купу головою й почав жерти!

Я уявив, як чоловік стає на чотири й зубами вгризається в їжу ведмедя.

– То Ведмідь розумний! – здивовано сказав я.

– Ет, – махнув рукою пан Іван. – Ведмідь як чоловік. Тільки шо говорити не вміє.

І він почав **Історію Третю**.

– Ішли двоє з нашого села лісом, заходять за поворот – а на дорозі Ведмідь сидить. Вони завмерли, бо вже близько – а Ведмідь до них іде. Один відбіг, а другий вкляк! А Ведмідь на нього суне, підходить – і йому лапу простягає!

Пан Іван показав, як Ведмідь далеко висуває вперед ліву лапу.

Тарас голосно зареготав.

– Той дивиться, в лапі сучок. Він дістав ніжик, розклав. Піддів сучок, і так... р-р-раз! І витягнув! А Ведмідь рикнув – бо ж болить – і лапу в рот. І кров смокче.

Пан Іван показав, як ведмідь відсмикує ліву лапу й починає смоктати долоню.

– А чоловік стоїть, стоїть, а зрушити не може. Вкляк. Стояв-стояв – і впав! Серце не витримало!

– Та ну?!! – ніхто не сподівався такого повороту.

– Ну та.

– Вмер?!

– Вмер, – пан Іван спокійно кивнув головою. – А Ведмідь зразу до нього. Трусив його, і так перевертав, і сяк! Ніби лікар. Притискав його до себе, обіймав. А як зрозумів, що все – сів і заплакав. Як чоловік. Що то значить – знав, що той йому добре зробив! І потім штири днини люди не могли того забрати. Ведмідь сидів над ним, охороняв і всіх відганяв. А тоді сам вирич яму і сам його поховав.

Пан Іван показав, як ведмідь лапами розгрібає землю, кладе людину і загрібає назад.

Синок, пожалуста!

Відколи вмер її дід, стало ще тяжче.

Внук Колька діда хоть боявся, а щас зовсім розпоясався.

Приходив чуть не каждый день:

– Баба, дай бутилку. У тебе есть, я знаю.

А коли не лишилося – бо ж, їй-богу, мала тільки десяток пляшок на могоричі сусідам, якби довелося просити про допомогу – то Колька почав вимагати гроші на горілку. Мусила давати з тих, які відклала на свій похорон. Баба Надя була маленька й несмілива жінка.

І Колька брав, і йшов пити зі своїми дружками. Роботи в селі не було.

– Баба Надя, не давайте йому, – казав сусід, вусатий та пузатий чоловік років п'ятдесяти, – або, хочете, я з ним поговорю по-мужськи?

Баба Надя мовчки розправляла складки на спідниці.

– Зовсім одбивсь од рук, – хитали головами сусідки, – а хто за тим Колькою пригледить, еслі його папка уїхав на зароботки й год уже не приїжжає?

Мама Кольки давно померла, й він жив у брудній хаті сам. Приводив друзків. Продавщиця в магазині пробувала

не продавати Кольці горілку, жаліла бабу – то Колька йшов до Михайла в крайню хату, той продавав і ночю. А що батько гроші з Росії прислав рідко, то Кольці не вистачало. І баба Надя віддавала з тих, які відклала на свій похорон.

Треба було взяти десь іще.

Добре її сестрі з Баришівки – ця їздила електричкою на Київ і робила консьержкою. Як-не-як, казала, гарантіровано п'ятдесят сім гривень за каждую третю сутку. Але ж сестра молодша, тільки шістдесят п'ять год, і раніше робила в промкомбінаті. А Надю, темну стару бабу, робити ніхто не озьме.

Так що баба Надя дістала з сараю кравчучку, яку зробив колись її дід. Обтерла сухою долонею з рами пилюку. Кравчучка велика, майже як сама баба. Колеса від двох тачок, із цільною гумою. Платформа для сумки – зі шматка темно-коричневого плексигласу. Це її дід зробив.

Дід, поки був живий, весь час майстрував, діти з нього кепкували: то плужок сам зробить по кресленнях із журналу «Дім, сад, город» – а потім важче той плужок тягати, ніж лопатоюгорода скопати; то тачку на двох колесах, яка через вузьку хвіртку потім не пролазить; а то спеціальний пристрій для копання ямок під картоплю, і поки дід його перенесе і зробить одну ямку, то баба із сапою зробить десять.

Зате он зробив візок для сумки, коли півсела їздило на Київ торгувати, й усі баби казали, що в баби Наді найкраща кравчучка. Баба тихо пишалась і подумки прощала дідові, що, бувало, бив. Останні пару год, правда, став спокійніший. Відколи серце прихопило. Незадовго до смерті дід знову змастив ту кравчучку. Любив, щоб порядок був.

Тоді, коли їздили торгувати всі, бабі Наді даже нравилося. Ну, та вони були молоді: хто тільки-но на пенсію

вийшов, а хто ще й працював би, але колгосп розпаювали. То їздили по кілька жінок за раз. Діди теж бували серед них, але мало. Перша електричка у три сорок сім, проїзд по пенсіонному безплатний.

Кооперірувались, одна одній допомагали сумки у вагон бистро загрузити. Раз, два, у кого з огірками, в кого з молоком-сметаною-сиром, взяли, в тамбур позакидали. А ще поки до Києва, то можна й dospать на лавочці півтора часа, підігнувши ноги. Чи хто не хотів, у карти грали. Або й просто балакали, теже діло.

І в Києві трималися разом, щоб одна одній помагать. Товста Людка, царство їй небесне, всіх міліціонерів, було, знала:

– Оцей добрий, жаліє. Єслі скажеш, що не вторгувала нічого, то можеш йому на другий раз оддать. А то й простить. А в цього – од настроенія зависить. А цей – бач, важний такий – то страшний чоловік, лучче зразу мати деньгі, щоб наперед оддать. І то. Може взять і прогнать.

Тоді вони давали міліціонерам по дві гривні. Потім по п'ять. Тепер, сказав бабі Наді вусатий пузатий сусід – двадцятка. А буває, й не беруть. Ганяють. Треба добре знати, куди їдеш і на що.

– Двадцять рублів? – тихо сказала баба Надя. – А єслі не вторгуєш?

Сусід знизав плечима:

– Проженуть, на pewno.

Сусід тяжко дихав від зайвої ваги й сильно пітнів на сонці.

Зараз уже з кравчучок, як колись вони з сусідками, почті ніхто не торгував. Більше – як ото її сусід: сів на жигулі й повіз повний прицеп картошки. Але це ж скільки денег треба зразу мать, щоб так торгувати.

Баба Надя зітхнула й пішла в город. Відімкнула хвіртку з подвір'я і причинила за собою. Хвіртку поставили від

курей, хоча баба після дідової смерті птицю більше не держала: не мала здоров'я.

Насмикала з грядки свіжої цибульки, обтрусила корінці об запилений темно-зелений гумовий чобіт. Знайшла під листям кілька огірочків. Єслі б знать, можна було більше насадить. То вже, мабуть, на другий год. А поки прийдеться картошку везти, вона тяжка. А спина постійно ние, ноги крутить, он великі пальці на ногах уже геть повикручувало.

Баба Надя трималася правою рукою за спину, йдучи в сарай із кравчучкою та сумкою в синьо-білу клітинку. В сараї досі сухо пахло курми. Баба нагнулась до ящика, куди вибрала собі картошки з льоху, та стала відбирати картошини, які лучче. Кілька разів кашлянула від піднятої пилюки.

Нада буде спитать у сусіда, почому картошка щас у Києві, та й продавати трохи дешевше, тоді озьмуть. Аби тільки яка добра душа допомгла підняти сумку в електричку. Стоянка три мінути.

– Баба Надя, ви тут? – це був сусід, вусатий і пузатий. Він зазирає знадвору в сарай, мружачись, аби побачити бабу в півтемряві. – Мені тут жінка діло каже. Чо будете ото з сумками в електричку сунутись? Я завтра тоже на Київ їду, так одвіз би вас.

Бабі було ніяково, та сусід наполіг.

Їй було все одно, куди іменно. Давно не знала, де тепер торгують. Поїде, куди їде сусід, і десь приткнеться.

Виїжджали пізно, в півсьомого. Баба Надя вдягла найновішу хустку – ту, що жовта з великими зеленими й червоними квітами. Все-таки в город їде. Вона сиділа на задньому сидінні по правий бік, склавши руки на колінах. Була в темно-синій блузці й темно-коричневій довгій спідниці прямого крою, з цупкої матерії.

Сусід мовчав, і баба дивилась у вікно, й так само, як дерева та стовпи та кущі та поля, пропливали непоміченими

думки про діда, який в останні роки став такий тихий, про сина, який зараз у Нижньовартовську на нафті, про дочку, яка живе в райцентрі й давно алкоґолічка, про непутящого Кольку, якому найти б роботу, та хто ж його озьме, про гроші на свій похорон. Часом поправляла хустку і знову клала руки на коліна.

– Дивіться, ондо торгують потроху, – сусід показав на тротуар на перехресті, де під каштанами стояли кілька жіночок із сиром і сметаною, з овочами та квітами. – А як закінчу, я до вас під'їду.

Сусід поїхав у мікрорайон. Він мав мегафона, ходив дворами й викрикував:

– Картошка! Продаємо картошку! Вінницька картошка!

Він продавав цілими мішками, приносив людям у квартиру. Сильний ще був чоловік. Спеціально вдягся в старий одяг, щоб не жалко було вимастити землю. Вони з бабою Надею були не з Вінниччини, канешно, але щиталося, що вінницьку картошку беруть лучче. Насправді сусід скуповував її по сусідніх селах.

Цибульку й огірочки у баби Наді взяли зразу, а от картошку майже не хотіли, хоть вона й оддавала по два рублі. Уже вернувся з автобазару на брудно-жовтій ниві чоловік тієї жінки, що продавала сметану. Вони поїхали додому. Вже й циганка, яка торгувала квітами, зібралась із неспроданими й пішла.

– Ще хіба з роботи будуть возвращатись, аж тогди, може, хтось озьме, – сказала бабі Наді продавщиця, яка торгувала в сусідньому кондитерському кіоску.

Стало припікати, й баба Надя перетягла свою кравчучку в тінь від кіоску. Продавщиця помогла їй зняти сумку на землю, бо баба думала, що, може, сяде на платформу кравчучки. Ноги боліли дедалі дужче, але вона боялася, що як сяде, то тяжко буде вставати.

О четвертій по обіді прийшов сусід.

– Поїхали, баба Надя?
– Я, напевно, ще останусь, – тихо сказала вона.
– Потім прийдеться електричкою вертатись. Лучче поїхали.

Вона подивилася на сумку, де ще лишалося більше половини картошки. Подумала, що по пенсіонному безплатно, подумала про свій похорон і про внука Кольку:

– Дякую, синок. Може, продам вечором решту.

– Ну, дивіться самі, – знизав плечима сусід.

У нього були мокрі від поту щоки, він відсапувався, живіт надимався й опускався. Сусід витер лоба рукавом і глянув на небо:

– Жарко сьогодні, трудно мішки тягать.

Сів у жигулі й поїхав у село.

Після шести часов і справді з'явилося багато людей, і у баби Наді забрали ще сім кілограмів картошки. Баба раділа, що недарма лишилася. Може, заберуть усю, й тоді можна буде йти. До останньої електрички ще три години.

Потік людей зменшувався, а вона стояла й несміливо казала в бік перехожих:

– Хто забув картошку? Хто ще не купив картошку?

Її тихого голосу майже ніхто не чув. І от з'явилися вони.

Старший сержант минулої ночі в общежитті пив, бо та сучка знов йому не дала. Відшила, як і прошлий раз. Похмілля у нього вже минуло, алкоголь витік разом із потом під пахви тісної форми (старший сержант останнім часом набирав вагу), але сонце цілий день світило прямо в очі, в який би він бік не повернув. А ввечері з'явилася дрібна мошка, яка теж лізла в очі. Міліціонер цілий день і з усіх боків оглядав думку, чи та сучка, бува, не крутить шури-мури з патлатим васьком, якого старший сержант часом бачив під її роботою. Бо інакше чо?

Його напарник, зовсім іще молодий рядовий, щойно прийнятий до лав Міністерства внутрішніх справ, ішов

трохи ззаду й дивився на голубів, які цілим стадом паслися на газоні. Шуганути для сміху чи ні?

– Піду сігарет куплю, – сказав рядовий.

– Валяй.

Старший сержант побачив на газоні в тіні жерстяного кіоску бабу в жовтій хустці. На тротуарі, попереду, стояла кравчучка, більша за саму бабу, й поряд синтетична велика сумка в біло-синю клітинку. Баба неспокійно водила руками по темно-коричневій спідниці. Старший сержант пішов до неї. Сонце знову світило прямо в очі.

– Ви шо, читать не вмієте? – крикнув замість здрасте старший сержант.

Баба Надя вже давніше побачила його, але не могла швидко піти чи бодай щось зробити, бо сумка не стояла на плексигласовій платформі кравчучки. Дуже боліли ноги, але баба так і не зважилася сісти. Тепер сумку треба було підняти.

За кілька метрів від баби Наді, прикручена дротом до стовбура каштана на висоті два метри, висіла брудно-біла металева табличка:

*З питань припинення несанкціонованої торгівлі
звертайтеся до полку патрульної служби
Дніпровського райуправління ГУМВС в м. Києві.
Тел. 559-63-62.*

Звичайно, баба Надя табличку не бачила. Тут же всі торгували. Табличка трохи заіржавіла по краях.

Баба думала, давати двадцятку чи ні. Це половина того, що вона вторгувала за день.

– Так, ану собирайтеся! – сказав старший сержант.

Баба заметушилася.

Старший сержант стояв над нею. Баба нахилилась і підходила до сумки з різних боків, але не рушала геть.

Ходила й ходила туди-сюди перед його очима. Туди-сюди, туди-сюди. Ще й проти сонця, яке знову світило прямо в очі. І старшого сержанта прорвало. Злість, яка цілий день пітніла на сонці, нарешті знайшла вихід.

– Ілі вам допомогти? – старший сержант зробив крок до баби.

– Синок, пожалуста...

Вона сказала це так тихо, що він ледь розчув, довелося повертати вухо до неї, й це його ще більше роздратувало.

– Давайте! Давайте!

Баба Надя боролась із важкою сумкою, пробуючи поставити її на платформу, й у неї не виходило. Продавщиця, яка вдень була їй помогла, тепер десь відійшла. Бабі приходилося мучитись самій. Тонкі ручки сумки боляче врізалися в бабині сухі долоні.

– Як ви мене всі за... д-довбали! – процідив старший сержант і підійшов іще ближче. Сонце різануло прямо в очі.

Чи то він хотів підтримати кравчучку, чи то припідняти сумку, аби пришвидшити процес. Чи то просто збирався пройти далі й зачепив ногою. Але сумка, яка вже стояла краєм на платформі, переважила кравчучку й разом із нею перекинулася на бік.

Рядовий, забираючи свою пачку сигарет із кіоску, почув брязкіт металу об асфальт, повернув голову й побачив, як по тротуару підстрибує картопля. Кілька картоплин перескочили через бордюр і покотилися під припаркований джип.

Перехожих поряд не було.

Баба стояла, опустивши руки вздовж спідниці, й повторювала:

– Синок, пожалуста... синок, пожалуста...

– А-а-ай-й! – старший сержант підняв руку і з силою провів собі по щоці. Він зробив крок від баби, обернувся й через плече процідив: – Щоб через п'ять мінут вас тут не

було. – І похапцем пішов геть, переступивши через картоплину.

– Ти чо? – гукнув йому вслід рядовий і кинувся був збирати картоплю, але подумав, що йому по статусу не личить, поправив мундир і швидким кроком пішов наздоганяти напарника.

Пізно ввечері Колька, вже п'яний, прийшов по гроші на пляшку.

Римма Григорівна прагне спілкування

Кожна людина вважає себе в цілому хорошою.

Міліція вкотре проштрафилася. У нас в Україні, як відомо, минула влада щоразу виявляється як не злочинною бандою, то в кращому разі корумпованими попередниками – міліція ж цю владу знову захищала, розганяла мирний протест. Ясно, що – після чергової зміни старого поганого режиму на новий демократичний – міліція, щоб виправдатися в очах громадськості, на спілкування йде більш охоче. Ще й хочеться виговоритись. І от після кількох невпевнених, вимовлених для розігріву фраз міліціонерів завжди прориває:

– Смотрите. Есть определенный чинный дэржавный лад, и мы обязаны его защищать.

– Да вообще на милицию поклали невластиві їй завдання, я считаю.

– Они говорят про злочинні накази? Помните видео про бойову зброю у протестувальників? Что услышал милиционер? Статьи пятнадцать и пятнадцать прим Закону про міліцію. Что он сделает? – і офіцер бере під козирок.

– Я вам скажу, что такое злочинний наказ! – підхоплює інший. – Это когда вольнскому спецназу сказали: «Едьте домой своим ходом». Подождите! Вы нас сюда привезли...

– А хто в результаті до влади прийшов? Таж ті самі, що півтора роки тому були! Хтось новий прийшов? Га?

– И это они – меня! – люстрировать хотят... Да если меня люстрируют, моя семья только скажет: «ну, наконец».

– Во время протестов пока стоишь, выслушаешь и про себя, и про маму свою... А что ты сделаешь в форме? Вот и клипашь очыма, – прапорщик стає по стійці «струнко» і вклоняється, – и ему: дякую, дякую.

– Як до нас люди ставляться? – пирхає сержант. – А треба, щоб ти сам хоч тиждень почергував. І краще в формі.

Цілий тиждень, поки я чергував із міліцією, в голові вічно крутився рядок з отієї поп-рокової пісні:

No one knows what it's like to be hated!

«Ніхто не знає, як воно – коли тебе ненавидять».

Ходжу нічним київським вокзалом разом із нарядом – правда, не в формі, бо заборонено. Прекрасна робота: дванадцять годин пішки по колу. Стає дедалі тихше. Ми шелестимо ногами по зачовганому граніту. Після закриття метро на вокзалі лишаються ті, хто тут ночуватиме. Лаштуються спати сидячи на твердих дерев'яних стільцях. Крім людей, які чекають на ранкові поїзди, та базарних бабусь у кожухах, що пахнуть сіном і гноем, – неминучі алкоголіки й бездомні.

Очевидно, що сьогодні я отримаю вірцево-показову службу – тому в рамках провокації розповідаю по черзі всім напарникам про давніший випадок, свідком якому став. Тут-таки, на київському вокзалі. В холодній напівтемряві під сходами прапорщик тихо, мовчки, методично бив кулаком у живіт бездомного. Зарослий,

немитий, із запухлим фіолетовим обличчям, замотаний у кілька шарів одягу чоловік так само мовчки приймав екзекуцію. «Досить!» – я схопив міліціонера за плече. «Ты такой умный? – захекано повернувся той. – Так возьми его к себе домой!» І я пішов геть. Мент і бездомний лишилися там, у вогкій пільмі під сходами.

– Не хочу нікого виправдовувати... – знітився на це начальник, молодий майор. – Я сам дванадцятьох звільнив, як сюди прийшов.

– Вони також громадяни України, – чеканить, як на шкільному іспиті, правильну відповідь сержант.

– О-о-о! Та вони зараз знають свої права! – саркастично тягне старшина.

– Тепер такого вже ніхто не робить, – запевняє лейтенант, заступник начальника.

Але о першій ночі відбувається зачистка. Справді, міліція нічого не робила. З'явилися приватні охоронці, яких наймає державна залізниця. Люди в чорному пройшлися вдзовж рядів дерев'яних крісел. На кожному хтось або спав, або вдавав, ніби спить. Дехто спідлоба дивився на чорні фігури. Сподівався, що його проминуть. Охоронці вдивлялися в обличчя тих, хто напівлежав на кріслах. Розштовхували окремих людей – наприклад, ромів. Або деяких бездомних. Людей стукали носачами чоботів по підшвах. Піднімали під пахви. Зачистка відбувалася швидко і безпосередньо за спинами міліціонерів, які в цей час зацікавлено дивилися крізь чорні вікна на колії внизу.

– Так, діду! Вам у протилежний бік, – розвертають бездомного чорні охоронці.

І дають копняка.

Дід звик. Він не чинить спротиву. Іншого чоловіка, який молодший і пробує опиратися, женуть по коридору потиличниками. Третього, худого й малого, буквально виносять за комір.

Я хіба що не смикаю міліціонерів за рукави. Ті, зосереджено дивлячись крізь вікна в п'їтму, відходять у протилежний бік.

– А що робити? – каже молодий командир, коли я прибігаю з наївними круглими очима та довгим вказівним пальцем. – Видно, на них люди скаржились!

Я мовчу. Він розуміє, що я розумію: ніхто ні на кого не скаржився, всі сиділи тихенько, наче мишенята. Бо поки відбувався фейс-контроль, половина пасажирів переживали, чи не виженуть так само їх самих. Бо серед тих, кого лишили, багато абсолютно таких самісіньких людей міського дна.

Між молодим командиром і мною через усвідомлену обома брехню западає ніякова мовчанка.

– Розумієш... – зітхає він нарешті. – Не хотів я тобі цього казати, але.... Дев'яносто п'ять відсотків людей піддаються впливу – а п'ять відсотків доводиться бити. Ти ще за ніч побачиш, який тут гнидник.

Поки я переходив від одного наряду до іншого, біля кіосків із шаурмою мене перепинив смиканий, на відходняку, пацанчик у спортивному костюмі. Морщить лоба, скоромовкою просить нагодувати:

– Слышь-слышь. Я бы мог кому-то башку проломить, но нахуя? Накорми, а, братуха? А я за это – ну... давай телефонами обменяемся. Если чё, надо кому башку проломить – соберем пару пацанов с битами и проломим. Без денег. Но только один раз! Слышь? Чисто по-пацанячьи.

Ну, шаурму я йому купив.

– Іларіон!

Він тисне мені руку і сміється. Начальника патруля справді звать Іларіон. Він довгий і худий. Наш УАЗ порипує, виїжджаючи з воріт відділка на чергування

вулицями Дніпровського району. Від четвертої вечора до четвертої ранку.

– Це повії! – зразу починає показувати територію Іларіон.

– Тільки якщо ми біля них станемо, вони вкусять нас за вухо, – додає молодий заступник, Іван.

– А там від одного воздушного поцелуя можна туберкульоз подхватить, – підхоплює Іларіон.

Обоє силувано сміються. Приєднується й водій, Дмитро. Спершу всі напружені моєю присутністю, але чим далі, тим більше розслабляються.

Ми повільно їздимо вулицями, але виділених п'ятнадцяти літрів бензину на цілу зміну може не вистачити, тому часто паркуємось у дворах. Біля метро «Чернігівська» до машини підбігає розпатлана жінка в халаті:

– Ви чого тут стоїте? У вас трупи валяються!

– А де саме? – флегматично питає Іларіон.

– А ви й не знаєте!

– Ладно, поїхали звідси, – зітхає Іларіон, а коли УАЗ рушає, він обертається до мене. – Це була одна з наших фахівців.

– Як-як?

Екіпаж сміється.

– Ну, всі вони фахівці в чомусь, – каже Іларіон. – У нас тут на районі непогана добірка фахівців. Правда, хлопці? Ця, наприклад, трупи збирає.

– Ага, – додає молодий Іван. – У іншого негри з криш стріляють. Негри-снайпери.

– А бабушка на столі, пам'ятаєте? Скільки їй, год восьмдесят уже? Так ото сусід їй вагіну облучає. І вона спить у кухні на столі, бо це єдине місце в квартирі, куди облучені не дістає.

– А Микола Степанович? – нагадує Іван.

– О-о-о, Микола Степанович! Цей нас по два рази на тиждень викликає. А буває, що й не раз за один вечір. Його нада прийти, вислухати. Буває, по півгодини, буває, по годині. Треба глибокомисленно кивати головою, він виговориться, успокоїться, і тоді можна глибокомисленно уйти.

– А ви хіба не можете не приїжджати, якщо знаєте, що це фахівець?

– Мусимо їздити на всі виклики, – каже Іларіон.

Іван «глибокомисленно» киває:

– Я раз їздив на підозрілі повітряні кульки дивитися.

На його телефон приходять есемеска.

– Камандір! – кричить Іван. – Зарплата прийшла!

– Яка?

– Страшна! Як всігди!

Сміються. Мовчимо.

– Іларіон? А чого ти взагалі в міліції?

– Якби в дев'яності була інша робота, чорта з два я сюди пішов би. Но в бандіти якоесь тоже не особо хотілось. А щас уже звик. Офіційний стаж іде, оп'ять же. Скоро навіть квартиру обіцяють. Років десять уже, правда, обіцяють – ну то таке.

Виклики повалили один за іншим. Для сторонніх я – стажер. Конспірація.

Диспетчер:

– В кафе «Афродита» конфлікт. Не хочуть платити.

Іларіон, нахилиючись до рації:

– Так мені под'їхать за них заплатить? Щас буду.

– Диви, щоб тебе там банабаки не чпокнули, – каже рація.

Далі в ефірі починаються расистські та гомофобні жартики між патрулями, лавина загальних веселощів наростає, аж поки Іларіон усіх обриває через мою присутність:

– Позакривайте там роти трохи!

Владнавши справу в «Афродиті», ми їдемо за викликом у провулок, де п'яний хлопець чіпляється до дівчини.

– Я просто познакомились хотел, – плаче на плечі Іларіона хлопець. – Мы в маршрутке вместе ехали. А она такая... Вся такая... Вся...

– Так с женщинами не знакомятся, – повчає Іларіон, заспокійливо плескаючи хлопця по руці.

– Он мне говорит: я буду жить возле твоего подъезда, – кривиться дівчина.

Хлопця спроваджують і поза очі називають Ромео, а дівчину, щоб «Ромео» не наздогнав, підвозять аж до під'їзда.

– Он мне говорит, я на тебе женюсь, – пирхає вона в машині. – А я ему говорю: та ты столько не зарабатываешь, чтобы меня содержать!

Висадивши її, ми в парку проїжджаємо стежками вздовж лінії метро, бо хтось начебто стріляв по вагонах.

Після цього Іларіон лізе крізь квартиру вікна на третьому поверсі, бо всередині замкнена жінка. Її чоловік, який викликав міліцію та швидку, труситься від страху. А раптом газ? А раптом серце? А раптом суїцид?

Приїхали пожежники. Привезли розсувну драбину, але підніматись відмовляються:

– Вон пусть мент лезет, – поза очі каже сповнений власної гідності молодий рятувальник.

Під будинком збирається натовп. З вікон стирчать люди. Іларіон піднімається драбиною.

– Мадам! Мада-а-ам! – кричить Іларіон у квартиру й обертається до решти: – Всё нормально, она пьяная!

І змією худий та довгий Іларіон пролазить крізь квартиру всередину.

– Опозорила перед всем народом, – бідкається чоловік мадами.

Їдемо далі.

– А ось і брати-макоїди! Ану потруси їх.

У трьох худих, як тріски, макоїдів нічого не знаходять.

– Разлагаються ізнутри, – коментує Іларіон.

– А отам тобі борщ уже варять, камандір, – Іван показує вікна інших знайомих, також споживачів опіатів.

Третій – споживач амфетаміну – знаходить міліціонерів сам. Він із битою кидається на капот машини. Ми різко гальмуємо:

– Что случилось, рыжий?

– Там парень девчёнку хуячит, вот-так: На! На! На! – рудий показує битою.

Пристрібуючи на ходу, веде нас на п'ятий поверх. На місці виявляється, п'яна дівчина розбила півквартири, бо хлопець хоче з нею розійтись. Іларіон зітхає й заходить усередину. Ми з Іваном лишаємося чекати за дверима. Рудий біля нас на міжквартирному майданчику. Він не може постояти ні секунди й постійно бігає сходами вгору-вниз.

– Скільки у тебе енергії! – флегматично зауважує Іван.

– Спортом займаюсь!

– Да? Яким?

Іларіон виходить з квартири.

– Не побита вона. Сама все побила і в шафі сидить. Каже, хоче одиначства.

Римма Григорівна викликала наряд на власного сина. Заявила, що він б'є лежачу бабусю. Іларіон закочує очі. Він добре знає цю сім'ю:

– Ми про таких кажемо: «Постійним клієнтам знижка».

Римма Григорівна – короткувата, міцно збита жінка із фарбованим у синювато-чорний колір волоссям. По обличчю стікає густий макіяж. Син-підліток не пускає її додому, стоїть у дверях. З-за його плечей, із квартири з темними

зачовганими шпалерами, визирає наче не побита, та й не лежача бабуся: стара з-за спина хлопця намагається стукнути ціпком свою п'яну доньку.

Римма бачить знайомого Іларіона у формі, який виходить із ліфта, й це додає їй снаги.

– Заберіте его, он наркотиками торгуєт! – кричить Римма й намагається вдарити сина кулаком.

– Что случилось? – ігноруючи Римму, питає у сина Іларіон.

Підліток, за контрастом із мамою, неймовірно спокійним тоном:

– Мама снова пьяная.

Сцена розігрується на півгодини. Римма – драматичний талант. Вона то плаче, то кричить, то лізе обійматися, то битися. То скаржиться сусідці, чию дитину розбудила.

– Римма, – зітхає молода красива жінка, стоячи у дверях із немовлям на руках. – Ну вот почему у тебя постоянно под квартирой менты, а у меня никогда? Может, есть какая-то закономерность?

Тоді Римма знов обертається апелювати до Іларіона та Івана. Не знаю, як міліціонери дивляться їй в очі при розмові, бо сам я давно ховаюсь у них за спинами, щоб не засміятися Риммі в обличчя.

Римма Григорівна особливо розходилась, коли виявилося, що сина не заберуть. Іларіон примусово спускає її на ліфті, щоб розділити дружну сім'ю. Надворі Римма буюнить. Під жовтим ліхтарем у глибокому колодязі двору між білих багатопверхівок, які посилюють луною її голос, Римма Григорівна кричить, що її мати – відьма, що її син – наркодилер, що міліція відмовилась її захистити, що вона буде скаржитись начальству – а коли Іларіон ігнорує все це й повертається до неї спиною, Римма Григорівна щосили верещить:

– Менты! Идите нахуй!

– Да мы уже идем.

Але вона наздоганяє біля автомобіля:

– Хуесосы! Мусора! Ну, ну! Я вас оскорбляю! Ну заберите меня на десять суток! – І починає, п'яно шпортаючись, ломитися всередину міліцейського УАЗика.

– Ану геть від машини! – гаркає водій зі свого місця.

Ми рушаємо, лишаючи її позаду. Тоді Римма Григорівна присідає в позу гопника на кортах, закладає два пальці в рот і пронизливо, до ультразвуку, свистить.

– Отак часом уходимо освистані, – каже Іларіон. – Я ж кажу: в нашому ділі без гумору ніяк.

По рації звітує:

– Розібрались. Римма Григорівна прагне спілкування.

Іван починає писати черговий рапорт про вжиті заходи, а тоді піднімає очі й показує Іларіонові кульковою ручкою на мене:

– Гляньте на цього, начальник. Він щас усциться.

Іларіон лагідно каже мені:

– Ну да, розумію. Незвично, цікаво, – тяжко зітхає. – А нам це така рутинка.

Більшість викликів були пов'язані з сімейними розборками, в усіх задіяний алкоголь, і всі, на перший погляд, смішні. Крім одного.

– На Попудренка підріз, – кажуть по рації.

– Ого. Ось тобі буде і треш.

Пораненого ми не застаємо, бо швидка вже забрала його. На місці лишився свідчити двоюрідний брат, пролетарського вигляду хлопець із добрим і розгубленим обличчям.

Потерпілий, значить, поїхав до малознайомих людей пиячити. Не повернувся додому. Вранці оклигав у якомусь підвалі з порізаною шиєю та животом. Виповз через

вентиляційне віконце. Їхав додому маршруткою, стікаючи кров'ю під курткою. По дорозі відчув, що от-от зомліє. Вийшов, випросив у перехожого телефон, подзвонив двоюрідному братові.

Іван уважно дивиться в обличчя хлопцеві:

– А этот твой брат – это который вены резал? Годя четыре назад?

– Не, шесть. Меня ж пять лет не было, – брат піднімає очі на Івана: – А! Так это вы его тогда?.. Спасибо!

Шість років тому нинішній потерпілий, у стані алкогольного потьмяніння, начисто перерубав собі судини попід ліктем розбитою пляшкою. Іван, приїхавши раніше за швидку, перехопив йому руку, як медичним джгутом, паском від бронезилета.

– Чув? – шепоче мені Іларіон. – Не было его пять лет. Теж наш постійний клієнт.

– А за що сидів?

Іларіон хмикає:

– У них там на Тампере дві популярні статті: наркотики та квартирні крадіжки.

Тим часом під'їжджають слідчі. На диво швидко знаходять чоловіка, в якого поранений випросив телефон. Брата потерпілого відводять подалі, у вкриту сірим пилом вихлопів траву на іржавому спортивному майданчику. Так, аби брат не чув, говорять між собою:

– Видно, думали, что тот зажмурился, кинули в подвале, а он оклыгав.

Хлопцеві дзвонить тітка – мама потерпілого. Вже звідкись дізналася. Хлопець сидить навпочіпки на спортмайданчику й говорить у мобільний:

– Тётя Таня, с ним всё будет хорошо. Ну да, ну да... раз сам доехал – значит, всё будет хорошо. Вот сейчас дам показания и как раз к нему в больницу еду. Да, купил уже... Всё с ним будет хорошо... Что? Да. Я со своим начальником

поговорил, он даст немного вперед. Денег должно хватить, не переживайте. Если надо будет, сдам телефон в ломбард.

Перший

У сусідів знизу почався дует на перфораторах. Перший басом відколює великі шматки мозку. Тр-р-р. Пауза. Тр р-р. Пауза. Тр-р-р. Другий фальцетом полірує рожево-сірі звивини: уу-іі-уу-іі-уу-іі-уу.

Перфоратори працюють злагоджено. Ефект ідеальний. Хочеться ритмічно кидатися тілом на стіну.

– Режим!

– Що-о-о?!

Ярославна намагається жартувати. Кричить:

– Кажу: в нас режим! І в них режим! Перша дня!

– Але ж субота! – кричить Сергій.

Ярославна знизує плечима. Сергія це дратує.

З коридору заходить їхній однорічний син Максим. Переставляє ноги, як качка – разом із гузном. Недавно навчився ходити. Тицяє пальцем у стіну:

– У! У!

Сергій присідає до малого, показує пальцем у підлогу:

– У, у, нечемні дяді! Не бійся.

І тут перфоратори змовкають. Хочеться різко, глибоко вдихнути. Між вухами повисає тиша. Відчуття таке, ніби

в голові поміж скронями осідає пил. Сергій обхоплює щелепу долонею і стискає.

– Ярусь, – каже він дружині крізь руку. – Вкладай Масю. Будемо сподіватися.

Яруся присідає й усміхається до Максима:

– Масі пора спатки. Лю-лю.

– Лю, – серйозно киває малий. – Лю.

– Яка в нас хороша дитина! Любить спатки.

Сергій заварює чай, коли в кухні починається землетрус. Тр-р-р. Тр-р-р. Стіни справді тремтять, йому не здається.

І вступає з арією зігнутої пили поліровка. Уу-іі-уу.

Сергій стогне. Підводиться, йде. Зазирає в кімнату. Малий тицяє пальцем у стіну:

– У, у.

– Я йду поговорю, – ворухить губами Сергій.

– Що-о-о?! – підвищує голос Ярославна.

Горло Сергія стискає роздратування. Давай-давай, покричимо. Щоб Мася вже точно не спав.

– Поговорю з ними, кажу!

– Як знаєш, – губами каже Ярославна.

Роздратування, хвилюю. Накриває з головою. Знов оце «як знаєш». Коронна фраза, коли треба щось вирішувати.

Він розвертається.

– Сергій! – кричить Яруся вслід.

– Що?!

– Спокійно там.

Він киває, стискаючи зуби. Виходить у коридор, бере паузу.

Підїздом котиться грім. Тр-р-р-р-р! Баси тут чути краще. Їх посилює луна. А от високі тони гасяться.

Сергій поклав руку на груди й зосередився, вгамовуючи серце, потім повільніше, ніж хотів би, спустився на один поверх. Півмайданчика зайнято мішками з будівельним

сміттям, підлога вкрита шаром білого пилу. Сергій натиснув кнопку дзвінка, почув електричне цвірінкання, на три тони: тю-ті-тю. Його не почули, перфоратори й далі гули, він тиснув і тиснув на дзвінок, намагаючись влучити цвірінканням у паузи між обома інструментами. Нарешті почули. Спершу різко обрубався бас, тоді поступово затих фальцет. Двері були пухкі, оббиті ватою й обтягнуті дерматином. Коли вони м'яко відчинилися, Сергій опустив погляд: на порозі виник на голову нижчий за нього літній малесенький чоловік, укритий білим пилом. Під будівельною пудрою його обличчя здавалося коричневим, ніби пропечена хлібна скоринка. Від зовнішніх кутиків очей розбігалися зморшки. Чоловік усміхався.

Гнів Сергія від вигляду літнього будівельника здувся, як здувається дитяча повітряна кулька, коли послаблюєш, тримаючи між двома пальцями, клапан. З несподіваною для себе м'якістю Сергій запитав:

– Добрий день, а вам довго ще?

Тепер здавалося неможливим підвищувати голос, криком пояснювати всміхненому старенькому дядькові, мовляв, вони щодня вмикають перфоратори саме тоді, коли Масику спати. Тим більше, малий усе одно зрештою засинає. Це дорослим убитись хочеться.

– Субота ж, – розвів руками Сергій.

– Ми люди невільні.

– Розумію. Сам такий. Ви з Західної?

– Так.

Сергій понад головою старого зазирнув у приміщення. По вкритій білим пилом підлозі натоптано, сліди черевиків накладаються в кілька шарів. На перевернутому пластмасовому відрі, худюю спиною до Сергія, згорбившись, сидить хлопець і курить. Крізь тканину світлої роби випинається хребет.

– То син мій, – сказав старий.

Того дня будівельники більше не свердлили, але в голові й далі гуло.

Сергій пив чай і намагався перелаштуватись, але не міг. Накочувала меланхолія, починала боліти голова.

Він прислухався: здалось, у кімнаті досі шарудить Максим. Вони з Ярусєю називали сина «Мася-теляся», коли той поводився чемно, а коли погано – то «Мася-гівняся». Хоч усе одно ніжно. Сергій відчував, що до малого він тепер прив'язаний більше, ніж до дружини. Колись Сергій із Ярусєю розійшлися. Можливо, й не зійшлися б, якби саме тоді вона не виявилася вагітною. Бо ж періоди сварок-примирень-сварок збігалися з періодами найсильнішої пристрасті, коли вони забували про обережність.

Сьогодні вони планували вкласти малого й кохатись, але перфоратори перезбудили сина й загнали в депресію Сергія. Він прислухався до шарудіння й агукання за стіною і раптом упіймав себе на неприязні до дитини. Стало соромно. Сергій спробував прогнати неприязнь. Натомість виринув спогад, який Сергій ретельно, ніби неохайну рану, приховував від себе. Близько місяця тому він лишався з Масиком сам, Яруся пішла кудись на цілий день. Син саме вчився ходити. Ще в нього лізли зуби. Малий нив-нив, нив-нив, нив-нив – а це діє не слабше за перфоратори. У якийсь момент Сергій схопив малого за плече, рвонув: «Ну досить уже!» Мася подивився на батька розширеними очима. Сергій досі найвиразніше пам'ятає той жах в очах дитини: тато, який мене має від усього захистити, до якого я лащусь і прошуся на ручки, сам нападає на мене, кричить, і мені так боляче.

Увечері Яруся перевдягала малого й гукнула з кімнати:

– Він у тебе не падав?

– Та ні! – недбало відгукнувся Сергій. Він був радий, що тієї миті був у кухні, а не поруч із нею, й не треба дивитися в очі, а фальш у голосі глушить стінка.

– Синець на плечі. Мабуть, ударився об щось.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ